

Notatka
z wizytacji drogowego przejścia granicznego
między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Ukrainy w Medyce
oraz kolejowego przejścia granicznego w Przemyślu

W dniach 17 i 18 kwietnia 2007 r. z polecenia i upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich Tomasz Gellert – Dyrektor Zespołu Administracji Publicznej, Zdrowia i Ochrony Praw Cudzoziemców oraz Marcin Sośniak – pracownik Zespołu przeprowadzili wizytację drogowego przejścia granicznego w Medyce oraz przejścia kolejowego w Przemyślu.

Celem wizytacji było zapoznanie się ze stanem przestrzegania praw oraz standardami obsługi podróżnych przekraczających granicę państwową. W trakcie wizytacji wysłuchano informacji Komendanta Placówki Straży Granicznej dotyczących funkcjonowania placówki oraz przeprowadzono rozmowy z osobami oczekującymi na kontrolę graniczną po polskiej i ukraińskiej stronie przejścia granicznego.

Przed rozpoczęciem czynności związanych z wizytacją, pracownicy Biura RPO przekroczyli *in cognito* granicę polsko – ukraińską, poddając się kontroli granicznej i celnej, stosowanej na przejściu przeznaczonym dla ruchu pieszego.

I. Drogowe przejście graniczne w Medyce.

1. Obsługa podróżnych w ruchu kołowym.

Drogowe przejście graniczne w Medyce przeznaczone jest do obsługi ogólnodostępnego osobowego i towarowego ruchu granicznego. Na przejściu odprawiane są pojazdy jednośladowe, samochody osobowe, autobusy (autokary i autobusy linii regularnych) oraz samochody ciężarowe.

Odprawa graniczna podróżnych wyjeżdżających z Polski odbywa się na siedmiu pasach ruchu. Trzy pasy przeznaczone są dla samochodów osobowych, pozostałe natomiast dla autobusów i pojazdów ciężarowych. Kierunek wyjazdowy obsługuje trzech funkcjonariuszy Straży Granicznej. W razie konieczności możliwe jest udzielenie

dotkowego wsparcia ze strony wyznaczonych funkcjonariuszy SG pełniących służbę w placówce.

Do odprawy granicznej podróżnych wjeżdżających do Polski wydzielono osiem pasów ruchu, z czego cztery przeznaczono do obsługi samochodów osobowych (po dwa pasy dla podróżnych posiadających obywatelstwo państwa członkowskiego UE i obywateli państw trzecich). Na pozostałych pasach dokonywana jest odprawa autobusów i samochodów ciężarowych. Terminal obsługi paszportowej na kierunku wjazdowym obsługiwany jest przez siedmiu funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Na dojeździe do przejścia od strony Polski osobno ustawia się kolejka samochodów osobowych i ciężarowych. Wjeżdżają one sukcesywnie do miejsca, w którym polskie służby przeprowadzają kontrolę graniczną, zaś po przejściu tej kontroli ustawiają się w kolejce przed wjazdem do części ukraińskiej.

Podczas odprawy paszportowej podróżni nie opuszczają pojazdów. W zależności od okoliczności, funkcjonariusze Straży Granicznej bądź to zbierają paszporty z kilku oczekujących samochodów osobowych i dokonują ich kontroli w terminalu przejścia granicznego bądź też sprawdzają dokumenty przy pojazdach, za pomocą przenośnych portali. W podobny sposób organizowana jest kontrola paszportowa w autobusach.

Odprawa paszportowa podróżnych wjeżdżających i wyjeżdżających z terytorium Polski z reguły dokonywana jest na bieżąco. Czas oczekiwania – zdaniem Komendanta PSG – zależy przede wszystkim od tempa pracy funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz służb celnych. Na długość kolejki pojazdów oczekujących na wyjazd z Polski wpływ ma również szybkość odprawy granicznej dokonywanej przez służby ukraińskie.

W dacie wizytacji kolejka na drodze dojazdowej do przejścia granicznego od strony polskiej liczyła około 60 pojazdów. Średni czas oczekiwania na odprawę wynosił ponad 30 minut.

2. Obsługa ruchu pieszego

Terminal do obsługi ruchu pieszego znajduje się w wydzielonym w tym celu budynku, oddalonym od przejścia drogowego. W budynku tym wyznaczono odrębne pomieszczenia do kontroli granicznej podróżnych wchodzących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i podróżnych opuszczających Polskę. W każdym z pomieszczeń wydzielono trzy pasy ruchu. Na osobnych pasach odprawiani są podróżni będący obywatelami państw członkowskich UE oraz podróżni nie posiadający takiego obywatelstwa. Trzeci pas ruchu przeznaczony jest natomiast do obsługi osób niepełnosprawnych oraz zorganizowanych grup turystycznych.

Zarówno kierunek wejściowy, jak i wyjściowy z Polski obsługiwany jest przez dwóch funkcjonariuszy Straży Granicznej. Dodatkowo, dwóch lub trzech funkcjonariuszy zabezpiecza kolejkę podróżnych oczekujących przez terminalem odprawy na wejście do Polski.

Droga długości ok. 100 m. między polskim a ukraińskim punktem kontroli granicznej, ogrodzona jest siatką metalową o wysokości ok. 4 metrów. Podobne ogrodzenie dzieli drogę na dwa równoległe pasy, na których ruch odbywa się w przeciwnych kierunkach. W trakcie wizytacji stwierdzono, iż ogrodzenie to w kilku miejscach zostało celowo zniszczone (jak można domniemać, w celu umożliwienia przekazywania przemyczanych towarów pomiędzy pasami lub nielegalnego zawracania). W dacie wizytacji, obszar pomiędzy polskim a ukraińskim punktem kontroli granicznej był znacznie zabrudzony: pokrywały go duże ilości śmieci i odpadów.

Z obserwacji poczynionych przez osoby wizytujące wynika, iż ruch pieszy w kierunku wyjściowym z Polski i wejściowym na terytorium Ukrainy odbywa się w sposób płynny, a odprawa graniczna dokonywana jest na bieżąco. Istotne problemy natury organizacyjnej i porządkowej stwarza natomiast odprawa graniczna podróżnych opuszczających terytorium Ukrainy i przybywających do Polski. Przed ukraińskim terminalem odprawy granicznej, w osobnych kolejkach ustawiają się podróżni posiadający obywatelstwo ukraińskie i podróżni będący obywatelami innych państw, w tym obywatele państw członkowskich UE. Do punktu odprawy na przemian wpuszczane są grupy oczekujących w kolejkach obywateli Ukrainy i obywateli pozostałych państw. Grupy te liczą nie więcej niż pięćdziesiąt osób. Po odprawie granicznej podróżni udają się do polskiej części przejścia granicznego, gdzie również zajmują miejsce w odpowiedniej kolejce (osobno ustawiają się obywatele państw członkowskich UE i obywatele pozostałych państw). Oczekujący podróżni wpuszczani są do terminala odpraw w kilkudziesięciosobowych grupach. Oczekując na odprawę paszportową i następującą bezpośrednio po niej kontrolę celną kobiety i mężczyźni ustawiają się w odrębnych kolejkach.

Duża liczba osób oczekujących przed budynkiem, w którym dokonywane są odprawy (od kilkudziesięciu do kilkuset), a także umyślnie tworzony przez podróżnych tłok, mający zmusić kontrolerów SG i celników do przyspieszenia kontroli powodują, iż warunki przekraczania granicy są w znacznym stopniu uciążliwe. Część spośród podróżnych przebywa ponadto w stanie nietrzeźwości, przez co – zdaniem Komendanta PSG – nierzadko dochodzi do sytuacji wymagających interwencji z użyciem siły przez funkcjonariuszy SG.

Czas oczekiwania na przekroczenie granicy ukraińsko – polskiej w dacie wizytacji wynosił około trzech godzin. Podkreślić przy tym należy, iż spowodowane to było przede

wszystkim zmianą obsługujących przejście funkcjonariuszy SG i celników: procedura ta trwała ponad czterdzieści minut.

Jak wynika z wyjaśnień udzielonych przez Komendanta placówki, w celu usprawnienia odprawy na przejściu pieszym planowane jest przeniesienie polskiego punktu kontroli granicznej na stronę ukraińską. Zdaniem Komendanta, z przyczyn technicznych nie jest natomiast możliwe zwiększenie przepustowości wizytowanego przejścia.

Zwraca uwagę duża nieufność podróżnych przekraczających granicę do osób im nieznanych. W czasie, gdy pracownicy Biura RPO występowali jako podróżni przekraczający granicę w celach turystycznych, niektórzy współpodróżni udzielali im rad i ostrzeżeń, dotyczących zachowania w czasie kontroli granicznej dokonywanej przez polskie i ukraińskie służby graniczne. Wspominano m. in. o praktyce przyjmowania przez służby ukraińskie łapówek za przyspieszenie przekroczenia granicy (w wysokości 5 USD), wskazując na zachowanie niektórych osób, korzystających z takiej możliwości. Jednakże przy próbach zadania konkretnych pytań na temat takich praktyk, zarówno obywatele polscy jak i ukraińscy zaprzestawali dalszej konwersacji. Próby podjęcia w toku oficjalnej wizytacji konkretnych rozmów, spotykały się z niechęcią ze strony podróżnych oczekujących na kontrolę graniczną.

3. Przepustowość przejścia i charakter ruchu granicznego.

W pierwszym kwartale 2007 r. przez przejście graniczne w Medyce wjechało bądź weszło do Polski 780 769 osób, z czego ponad 410 000 stanowili cudzoziemcy, głównie obywatele Ukrainy. W tym samym okresie Polskę opuściło 803 950 osób, w tym ponad 440 000 cudzoziemców. W ciągu doby granicę przekracza – w obie strony – około 17 000 osób.

Od stycznia do marca 2007 r. na przejściu przeznaczonym dla ruchu kołowego odprawiono łącznie ponad 220 000 pojazdów, z czego większość stanowiły samochody osobowe.

Z uzyskanych informacji wynika, iż większość ogólnej liczby osób przekraczających granicę w Medyce stanowią obywatele Polski i Ukrainy. W pozostałej części z wizytowanego przejścia granicznego korzystają między innymi obywatele Niemiec, Rumunii i Mołdowy.

Domniemywać można, iż niezależnie od deklarowanego celu, rzeczywistym powodem wyjazdu polskich podróżnych za granicę jest zamiar zakupu – głównie w celach handlowych - wyrobów tytoniowych. W tym samym celu wyroby tytoniowe wwożą na terytorium Polski obywatele Ukrainy. Na kierunku wjazdowym do Polski notowane są częste próby przemytu

papierosów w ilościach przekraczających dopuszczalną normę. Problem ten dotyczy również przejścia granicznego przeznaczonego do obsługi ruchu pieszego.

II. Kolejowe przejście graniczne w Przemyślu.

1. Organizacja obsługi podróżnych.

Kolejowe przejście graniczne przeznaczone jest do obsługi ruchu osobowego oraz towarowego. Na przejściu osobowym odbywa się odprawa pasażerów trzech pociągów w każdą stronę (dwóch dalekobieżnych i jednego lokalnego).

Odprawa paszportowa przeprowadzana jest w czasie przejazdu pociągu od linii granicznej do dworca kolejowego w Przemyślu (odcinek ok. 13 km). W ruchu przeprowadzana jest również kontrola celna w pociągach dalekobieżnych. Pasażerowie pociągu lokalnego przystępują natomiast do odprawy celnej w przeznaczonym do tego pawilonie dworca kolejowego w Przemyślu.

Kontroli paszportowej dokonuje doraźnie powołana grupa funkcjonariuszy PSG.

2. Przepustowość przejścia kolejowego i charakter ruchu granicznego.

W okresie od 1 stycznia do 31 marca 2007 r. na przejściu łącznie odprawionych zostało ponad 2 700 pociągów osobowych i towarowych. W pierwszym kwartale 2007 r. z kolejowego przejścia granicznego skorzystało około 65 tysięcy osób.

Przynależność państwowa podróżnych pociągów dalekobieżnych nie odbiega w istotnym stopniu od notowanej na przejściu drogowym w Medyce. Z pociągu lokalnego – zwanego w żargonie podróżnych „przemytnikiem” - korzystają natomiast niemal wyłącznie obywatele Ukrainy. Większość pasażerów tego pociągu przekracza granicę z zamiarem przewozu towarów w celach handlowych. Często są przypadki przemytu, głównie wyrobów tytoniowych i śladowych ilości narkotyków. Dodatkowy problem stanowi praktyka ukrywania przemyconych towarów w pociągu, w tworzonych w tym celu przez podróżnych „skrytkach”, co powoduje często naruszenie konstrukcji wagonów i stwarza zagrożenie dla pasażerów. Mają miejsce także próby przemytu – głównie wyrobów tytoniowych – poprzez wyrzucanie z pociągu pakunków z tymi artykułami na kilkukilometrowym odcinku między linią graniczną a przejściem.

W rozmowie z osobami wizytującymi Komendant PSG wskazał, że krótki czas postoju pociągu lokalnego na stacji w Przemyślu (ok. 2 godziny) uniemożliwia funkcjonariuszom SG przeprowadzenie jego dokładnej kontroli i likwidację wszystkich domniemych skrytek. W

celu usprawnienia kontroli, podjęte zostały rozmowy z przewoźnikiem, zmierzające do wydłużenia czasu postoju pociągu na stacji oraz skrócenia jego składu.

III. Działalność Komendanta Placówki Straży Granicznej jako organu administracji publicznej

W okresie od 1 stycznia do 31 marca 2007 r. Komendant PSG, działając jako organ administracji publicznej, wydał 292 decyzje o odmowie wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Przesłanką odmowy z reguły był brak ważnej wizy, brak środków finansowych niezbędnych do pokrycia kosztów pobytu w Polsce oraz niezgodność rzeczywistego celu przyjazdu do Polski z celem deklarowanym. We wspomnianym okresie wydanych zostało również 67 decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do opuszczenia Polski, a w 48 przypadkach Komendant PSG wystąpił do Wojewody Podkarpackiego z wnioskiem o wydanie decyzji o wydaleniu cudzoziemca z terytorium RP.

Z uprawnienia do wydawania wiz pobytowych Komendant PSG skorzystał w roku 2007 dwukrotnie. W bieżącym roku do Komendanta wpłynęły dwa wnioski o nadanie statusu uchodźcy (obejmujące łącznie 4 osoby, w tym 3 obywateli Białorusi i 1 obywatela Federacji Rosyjskiej).

Analiza losowo wybranej dokumentacji nie wykazała nieprawidłowości w prowadzeniu postępowań administracyjnych i wydawaniu decyzji przez Komendanta PSG. Stwierdzić przy tym należy, iż cudzoziemcy będący stronami postępowań w sposób należyty byli informowani o przysługujących im prawach i ciążących na nich obowiązkach.